

Сергій Плохій — професор історії й директор Українського наукового інституту Гарвардського університету, один із провідних фахівців з історії Східної Європи, член наукової ради «Українського історичного журналу». **Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка.** Автор дев'яти книжок, зокрема бестселерів «Брама Європи», «Остання імперія», «Козацький міф» та «Убивство у Мюнхені. По червоному сліду». Найвідомішою роботою Сергія Плохія з міжнародної історії є книга «Ялта. Ціна миру».

Третє лютого 1945 року. До вілл поблизу чорноморського курорту Ялта прибули два найвпливовіші лідери демократичного світу — Рузвельт і Черчилль. Господарем маєтку був Йосип Сталін. Ця доленосна зустріч визначила стратегію перемоги над Німеччиною та Японією. Проте роками довкола наслідків ялтинської конференції точаться запеклі суперечки: чи не поклало це початок холодній війні? Чи дійсно західні лідери зрадили Польщу і віддали на поталу Сталіну пів-Європи? Спираючись на нещодавно розсекречені радянські документи, неопубліковані щоденники, листи й протоколи зустрічей, Сергій Плохій не просто дає відповіді на ці запитання, а й ставить нові, не менш гострі та провокативні.

Ця книжка дає можливість потрапити за лаштунки перемовин керівників «великих держав», збагнути логіку їхніх думок та дій і представити більш реалістичний погляд на те, як робилася, а почасти і робиться велика політика, а також — на що варто і не варто розраховувати світу, який вона формує.

Сергій Плохій

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-6306-2

9 786171 263062

СЕРГІЙ ПЛОХІЙ
ЯЛТА
ЦІНА МИРУ

СЕРГІЙ ПЛОХІЙ

ЯЛТА

ЦІНА МИРУ

*— Важлива і своєчасна переоцінка міфів,
які панували занадто довго —*

ЕНТОНІ БІВОР

— *Важлива і своєчасна переоцінка міфів,
які панували занадто довго* —

ЕНТОНІ БІВОР

SERHII PLOKHY

YALTA

THE PRICE OF PEACE

VIKING

СЕРГІЙ ПЛОХІЙ

ЯЛТА

ЦІНА МИРУ

УДК 93/94
ПЗ9

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:

Plokyh S. Yalta. The Price of Peace / Serhii Plokyh. — New York: Viking, 2011. — 480 p.

Переклад з англійської *Надії Коваль*

В оформленні обкладинки використано фото:
Yalta_Conference_1945_Churchill,_Stalin,_Roosevelt; суспільне надбання
(Public Domain), <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=40547477>

Дизайнер обкладинки *Анастасія Попова*

Популярне видання

ПЛОХИЙ Сергій

Ялта. Ціна миру

Керівник проекту *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *А. В. Альошичева*
Редактор *Н. Я. Радченко*
Художній редактор *А. О. Попова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Р. С. Маринич*

Підписано до друку 12.02.2019.
Формат 60x90/16. Друк офсетний.
Гарнітура «HeliosCond». Ум. друк. арк. 26.
Наклад 4000 пр. Зам. №

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика “Глобус”»
61052, м. Харків, вул. Різдва, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

ISBN 978-617-12-6306-2
ISBN 978-0143118923 (англ.)

© Serhii Plokyh, 2010
© Nemiго Ltd, видання українською мовою,
2019
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019

Пам'яті батька

Завданням, друзі мої, є мир. І не тільки завер-
шити цю війну — покласти край усім війнам.

Франклін Делано Рузвельт

ЗМІСТ

Мапи.....	10
Ілюстрації до книги	17
Слово до українського читача	36
Вступ	37
ЧАСТИНА I. ОПЕРАЦІЯ «АРГОНАВТ».....	43
Розділ 1. Подорож президента	44
Розділ 2. Зустріч на Мальті	60
Розділ 3. Царський курорт	74
Розділ 4. Червоний дракон.....	89
ЧАСТИНА II. САМІТ ВОЙОВНИКІВ.....	101
Розділ 5. Возз'єднання «Великої трійки»	102
Розділ 6. Зимова офензива.....	112
Розділ 7. Німецьке питання	123
Розділ 8. Воєнна здобич	132
ЧАСТИНА III. НОВИЙ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК.....	143
Розділ 9. Рада Безпеки	144
Розділ 10. Тінь фюрера	154
Розділ 11. Розподіл Балкан.....	163
Розділ 12. Битва за Польщу	175
Розділ 13. Що сказали б українці?.....	187
ЧАСТИНА IV. ДИПЛОМАТИЧНА ШАХІВНИЦЯ.....	199
Розділ 14. Несуверенні нації.....	200
Розділ 15. Польський пат	212
Розділ 16. Трагедія Дрездена.....	222
Розділ 17. Далекосхідний бліц.....	230
Розділ 18. «Союзники не повинні обманювати».....	242

ЧАСТИНА V. ШЛЯХИ КОМПРОМІСУ	251
Розділ 19. Капітуляція на польському фронті	252
Розділ 20. Доля Німеччини.....	262
Розділ 21. Визволена Європа.....	271
Розділ 22. Присмерк імперії.....	279
Розділ 23. Таємні домовленості.....	290
Розділ 24. Військовополонені	297
ЧАСТИНА VI. ДУХ ЯЛТИ	309
Розділ 25. Остання вечеря.....	310
Розділ 26. На фініші	317
Розділ 27. Дні надії	327
ЧАСТИНА VII. НАБЛИЖЕННЯ БУРІ	337
Розділ 28. Східна Європа.....	338
Розділ 29. Шпигунські війни	349
Розділ 30. Розігруючи ялтинську карту.....	360
Розділ 31. Після Рузвельта.....	369
Епілог	380
Подяки	392
Примітки	394
Епілог	413
Про автора.....	414

МАПИ

Мапа № 1: Зимовий наступ Червоної армії, січень 1945 р.

Мапа № 2: Окупація союзниками Німеччини.

Мапа № 3: Нові кордони Польщі.

Мапа № 4: Радянська сфера впливу у Східній Європі після 1945 р.

Мапа № 5: Радянська територіальна експансія на Далекому Сході.

Мапа № 6: Крим, 1945 р.

ЗИМОВИЙ НАСТУП ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ, СІЧЕНЬ 1945 Р.

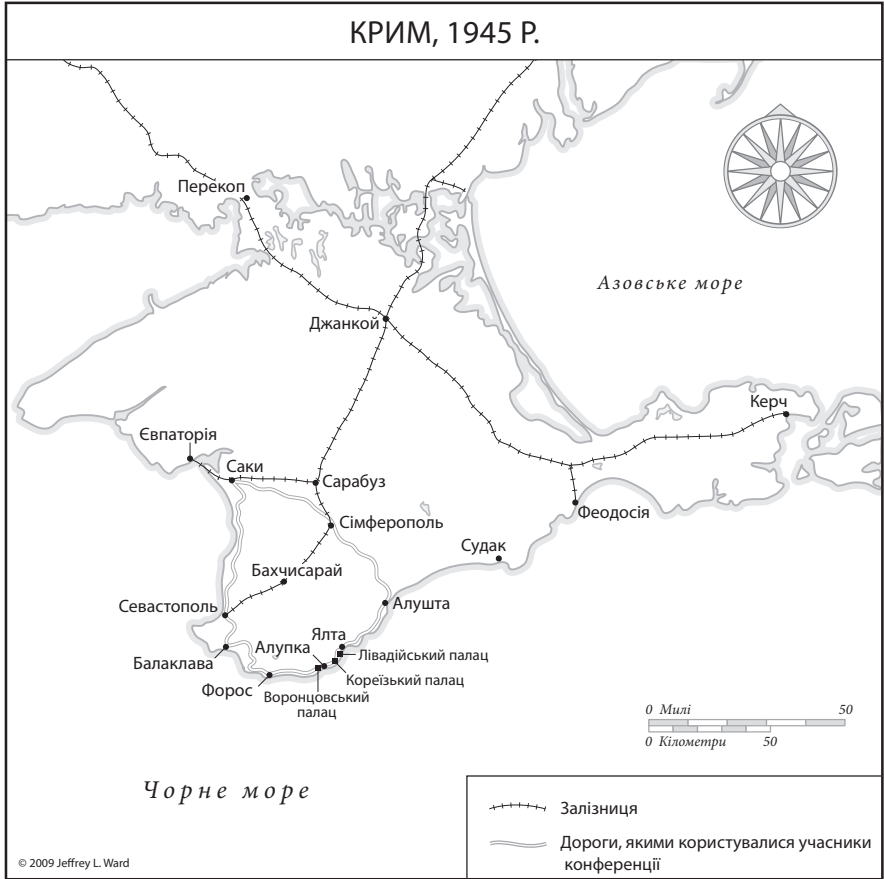
НОВІ КОРДОНИ ПОЛЬЩІ

РАДЯНСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ЕКСПАНСІЯ НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ

ІЛЮСТРАЦІЇ ДО КНИГИ

Іл. 1. Очікуючи прибуття президента Франкліна Рузвельта на Мальту 2 лютого 1945 р. (зліва направо): державний секретар США Едвард Р. Стеттініус, постійний заступник міністра закордонних справ Великої Британії Александр Кадоган і посол США в Москві Аверелл Гарріман.

Президентська бібліотека Франкліна Делано Рузвельта

Іл. 2. Франклін Рузвельт і Вінстон Черчилль на палубі пришвартованого у гавані Мальти корабля «Квінсі», Мальта, 2 лютого 1945 р. Попри те, що ця світлина створює враження тісного співробітництва, Рузвельтові вдалося уникнути будь-яких серйозних переговорів із Черчиллем протягом односторонньої зупинки на Мальті.

© Bettmann/Corbis

Іл. 3. Британські й американські військові командири: фельдмаршал Алан Брук (другий справа), обабіч нього маршал Королівських повітряних сил Чарльз Портал (справа) та адмірал флоту Ендрю Каннігем (зліва), навпроти — генерал армії США Джордж К. Маршалл та адмірал флоту США Ернест Дж. Кінг (спліною до камери). Їхні бурхливі триденні консультації на Мальті закінчилися цілковитою перемогою американських планів щодо ведення кампанії союзників у Західній Європі.

Президентська бібліотека Франкліна Делано Рузвельта

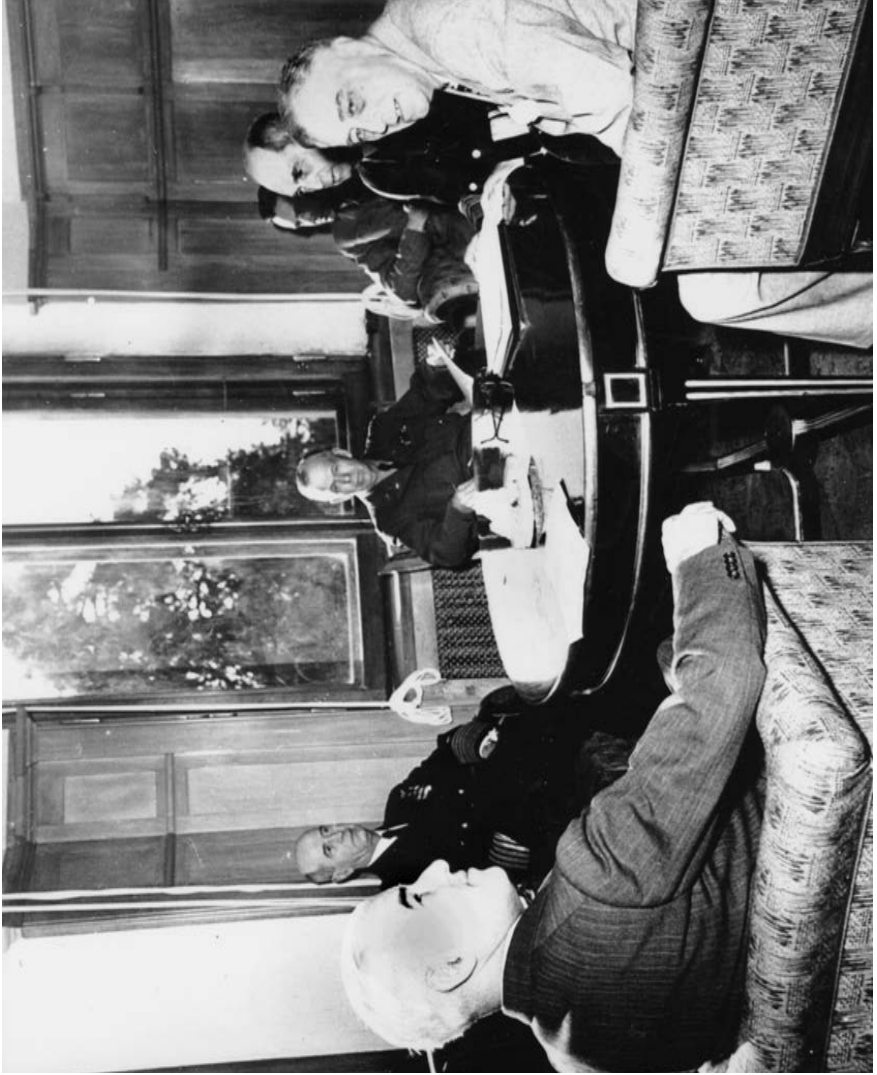
Іл. 4. Стомлений, але активний, президент Рузвельт розмовляє зі своїм чільним радником Гаррі Гопкінсом після приземлення на авіабазі Саки в Криму 3 лютого 1945 р. Радянський комісар закордонних справ В'ячеслав Молотов стоїть зліва від них, поруч із Гопкінсом.

Президентська бібліотека Франкліна Делано Рузвельта

Іл. 5. Жінки становили значну частину робочої сили, яку організувала сталінська таємна поліція для підготовки до Ялтинської конференції. На цій світлині показано, як вони несуть вантаж перед Лівадійським палацом, у якому поселилась американська делегація.

Бібліотека Франкліна Делано Рузвельта

Іл. 6. Президент Рузвельт проводить зі своїми радниками у Львівському палаці переконференційну зустріч, яку підслушали радянці. Зліва направо: Стеттінус, Кінг, Маршалл, Гарріман, адмірал флоту Вільям Д. Легі та Рузвельт.
Національне управління архівів та документації

Іл. 7. Йосип Сталін відвідує Рузвельта в Лівадійському палаці 4 лютого, до офіційного початку конференції. Володимир Павлов, перекладач Сталіна, сидить праворуч, спиною до камери. Справа від Павлова (ледь помітний) Чарльз Е. Болен, перекладач Рузвельта.

© Bettmann/Corbis

Іл. 8. Зустріч Сходу і Заходу. Андрій Вишинський, заступник Молотова та безжалюсний прокурор Сталіна під час показових судилищ 1930-х рр., вітає Черчилля перед початком конференції. Справа від Вишинського — майор Артур Герберт Бірс, перекладач Черчилля. Гарріман, Кадоган і британський міністр закордонних справ Ентоні Іден (стоять) перебувають на задньому плані ліворуч.

Державний архів Російської Федерації

Іл. 9. Пленарне засідання конференції в Лівадійському палаці. Обличчям до камери (зліва направо): Молотов, Сталін, Павлов (ледь помітний), заступник комісара закордонних справ СРСР Іван Майський, радянський посол у Вашингтоні Андрій Громико, Леді, Г. Фріман Мельюз із Державного департаменту США (у другому ряду), Стеттініус, Алджер Гісс із Управління спеціальних політичних справ Державного департаменту (у другому ряду), Рузвельт, Болен та директор Управління військової мобілізації Джеймс Бірнс. Поряд із Бірнсом члени британської делегації: Кадоган (ледь помітний), Іден, Черчилль, Бірс (спиною до камери), Едвард Бріджес із Британського міністерства закордонних справ (спиною до камери) та посол Великої Британії в Москві Арчібальд Кларк Керр.

© *Bettmann/Corbis*

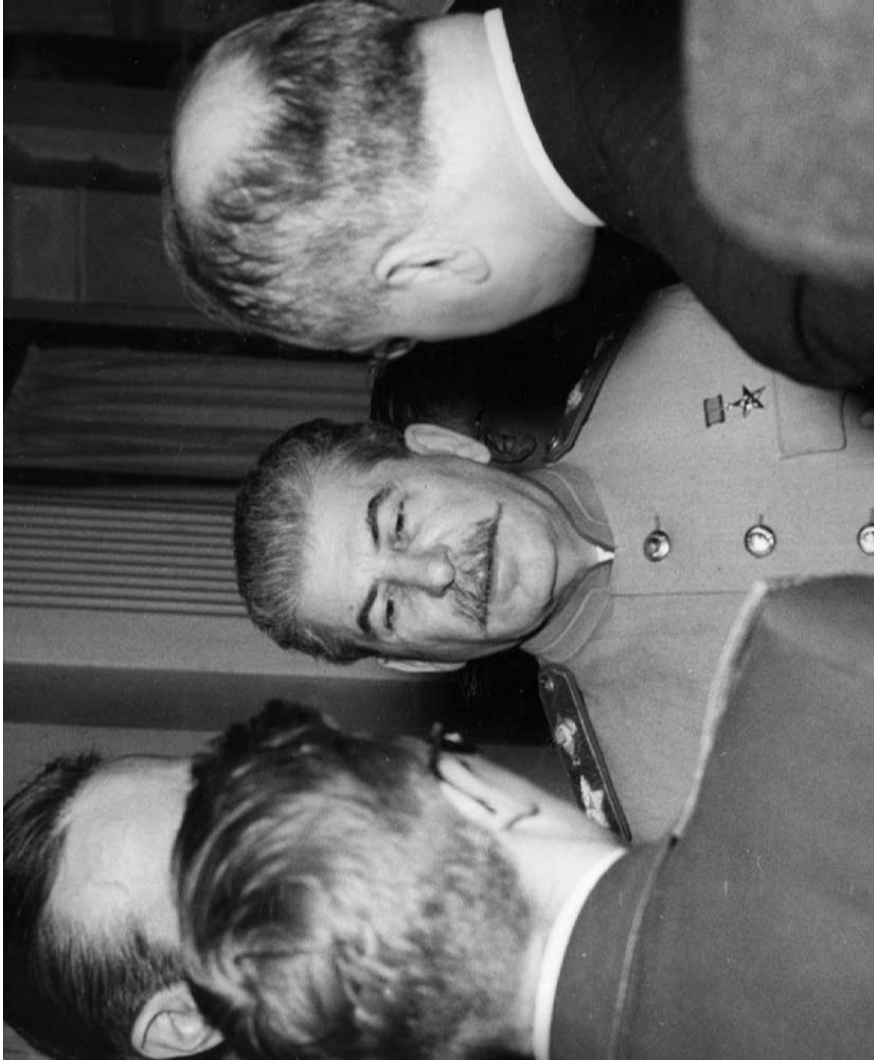
Іл. 10. Зустрічі міністрів закордонних справ та їхніх підлеглих відбувалися по черзі в кожній із трьох резиденцій. На цій світлині радянський фотограф зафіксував зустріч міністрів закордонних справ на віллі Воронцова, де мешкала британська делегація. Обличчям до камери сидять (зліва направо) радянський посол у Лондоні Федір Гусев, Вишинський, Молотов, Сергій Голунський, перекладач Молотова, та Громико. Стеттінус, Гісс, Іден, Бірс та Кадоган перебувають серед делегації союзників, спинами до камери.

Державний архів Російської Федерації

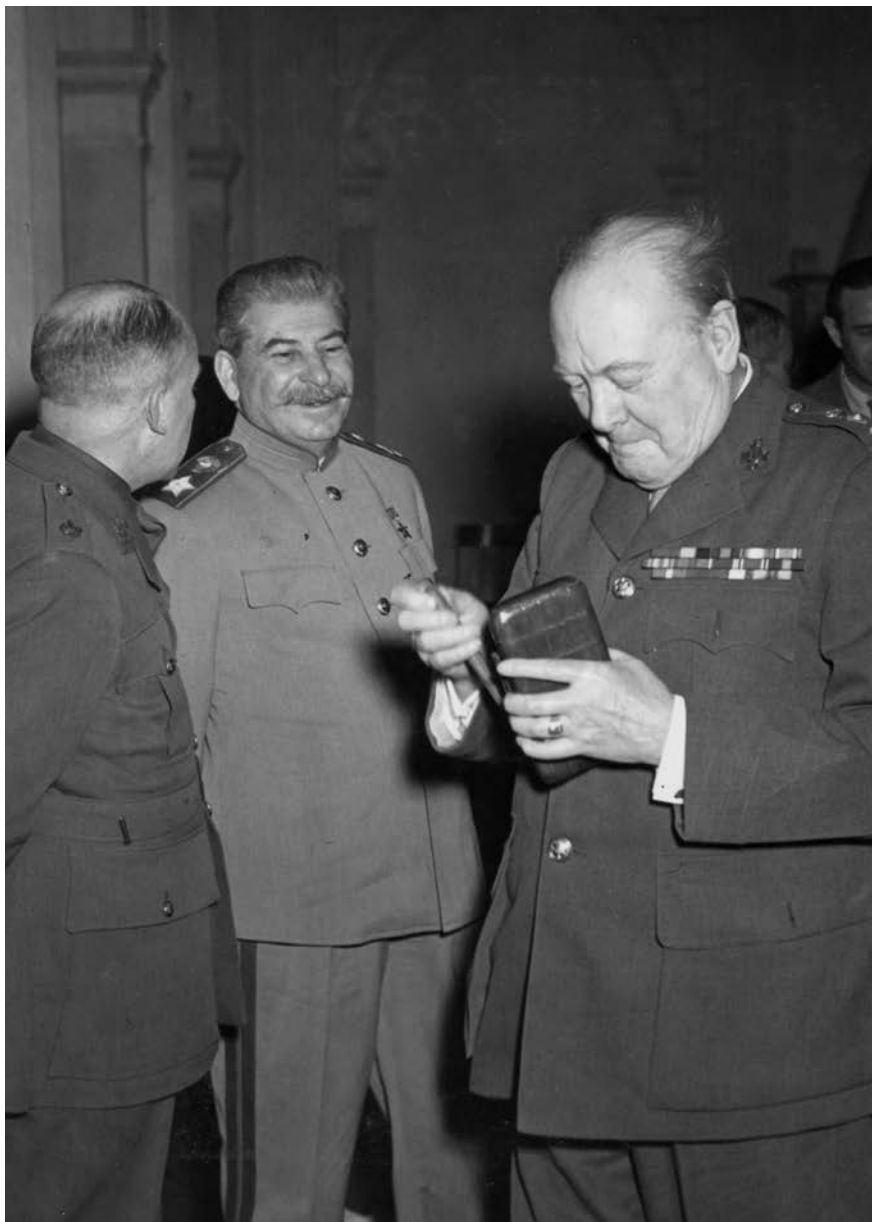
Іл. 11. «Дівчата» (зліва направо): Сара Олівер (донька Черчилля), Анна Рузвельт Беттігер та Кетлін Гарріман, які зафіксували безцінні нариси з конференції у своїх щоденниках та листах.

Президентська бібліотека Франкліна Делано Рузвельта

Іл. 12. Сталін розмовляє з Гарріманом і Молотовим, Павлов перекладає. Під час однієї з таких розмов Сталін переконав Гаррімана припинити блокування вимог Радянського Союзу щодо Далекого Сходу.

*Президентська бібліотека
Франкліна Делано Рузвельта*

Іл. 13. Сталін жартує, можливо, з Черчилля. Бірс перекладає. Із правого краю позаду прем'єр-міністра стоїть Гарріман. Лорда Морана, лікаря Черчилля, засмучувало зневажливе поводження Сталіна з Черчиллем під час конференції, але Черчилль, здавалося, не переймався.

Президентська бібліотека Франкліна Делано Рузвельта

Іл. 14. Сталін і Молотов чекають перед Лівадійським палацом прибуття членів західних делегацій на фотосесію після обіду 9 лютого.
Державний архів Російської Федерації

Іл. 15. Одна з «канонічних» світлин конференції, знята 9 лютого. За спиною учасників «Великої трійки» вишикувалися їхні військові командувачі (зліва направо): Каннігем (розмовляє з Черчиллем), Кінг, Портал, Лей, Маршалл (частково затуплений Лей), генерал-лейтенант Лоренс С. Кутер, генерал армії Олексій Антонов, маршал радянських військово-повітряних сил Сергій Худяков (безпосередньо за Сталіним) та генерал-лейтенант Анатолій Гризлов, який підписав радянсько-американський договір про обмін військовополоненими від імені радянського командування. Із правого боку, позаду Гризлова, стоїть Кадоган.

Державний архів Російської Федерації

Іл. 16. Останній обід 11 лютого. Стеттінусу виголошує тост. Навпроти нього сидять Павлов, Сталін, Рузвельт, Черчилль і Молотов.

*Президентська бібліотека
Франкліна Делано Рузвельта*

Іл. 17. Американська делегація покидає Лівадію після обіду 11 лютого. Стеттінус, який залишиється в Лівадії, щоб завершити редагування остаточних документів, а потім виїхати до Москви, прощається з донькою Рузвельта Анною. На задньому плані видно Сару Олівер.

Державний архів Російської Федерації

ПРО АВТОРА

Сергій Плохій — професор історії й директор Українського наукового інституту Гарвардського університету, один із провідних фахівців з історії Східної Європи, член наукової ради «Українського історичного журналу». Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка. Автор дев'яти книжок, зокрема бестселерів «Брама Європи», «Остання імперія» та «Убивство у Мюнхені. По червоному сліду». Найвідомішою роботою Сергія Плохія є книга «Ялта. Ціна миру».

**Видавництво «Клуб Сімейного Дозвілля»
пропонує розміщення реклами
на нашій книжковій продукції :
логотипи, закладки, флаєри, листівки,
буклети тощо.**

Наші конкурентні переваги:

- вашу рекламу буде представлено в найбільшій дистрибуційній мережі України (у 70 книжкових магазинах видавництва «КСД»);
- також на полицях понад 400 бізнес-партнерів (українські книгарні, продуктові та будівельні маркети);
- ви отримаєте доступ до широкої цільової аудиторії (читачі віком від 20 до 40 років, серед них основна частина — від 25 до 35 років; 55—60 % наших покупців становлять жінки);
- ми видаємо бестселери художньої та нон-фікшн літератури, які перебувають у топі вітчизняних книгарень.

З пропозиціями звертайтеся за адресою:

trade@ksd.ua

Степами Давньої Скіфії, битими чумацькими шляхами, темними стежками Холодного Яру, палаючими фронтами війн, мирними нивами тяглися й переривалися тернисті шляхи народів, що мешкали на території сучасної України. У цьому вирі подій виникали князівства, руйнувалися союзи, спалахували війни — історія українських земель упродовж двох з половиною тисячоліть зазнала багато трагічного й героїчного. Перегорніть сторінку й торкніться знайомого з дитинства та невідомого до останніх часів.

Оповідь охоплює широкий період історії України — від її зародка до найновіших часів, коли перед українцями постав доленосний вибір. Щоб зрозуміти тенденції, які лежать в основі поточних подій в Україні, та їхній вплив на світ, потрібно зрозуміти їхні витоки. Саме це і є головним задумом авторитетної новаторської книжки, написаної з надією, що історія допоможе зрозуміти сучасність і в такий спосіб вплинути на майбутнє.

У своїй праці Сергій Плохій розгадує таємницю легендарної «Історії русів». Цей текст називають одним з найважливіших і найвідоміших у модерній українській історії. Але попри це «Історія русів» мала всі ознаки національної містифікації. Сергій Плохій намагається сягнути самої суті тексту, не тільки з'ясувати, хто був його автором, а й пояснити внутрішню логіку і мету цієї історичної пам'ятки. Досліджуючи історію відкриття та публікації «Історії русів», автор звертається до епохи українського козацтва з початку XVI до початку XIX століття, шукаючи зв'язок між історією, міфом і націєтворенням від наполеонівських часів до наших днів.

Новий твір Сергія Плохія — «Убивство у Мюнхені. По червоному сліду». Автор на основі архівних матеріалів та протоколів суду пише історію одного з найвідоміших агентів КДБ, вбивці Степана Бандери і Лева Ребета, Богдана Сташинського. Детально і вичерпно описаний день, коли був убитий провідник ОУН, а також слідство, що велося після події.

Автор пропонує новий погляд на долю Сташинського, чия історія є головною у цьому творі. Це драма людини, яку держава змусила зрадити власну сім'ю, народ, навчила вбивати співвітчизників. Переконавши себе в тому, що служить вищій меті, Сташинський піднявся на вершину кілерської ієрархії, здобув визнання на найвищому рівні, але постав проти держави, яка контролювала його протягом усього життя.

